

ԽԱԶԻԿ ՄԱԼԽԱՍՅԱՆ

ՀԵ ԼԼԱԴԱՆ

ՊԵՏԶՐԱՏ 1938 ՅԵՐԵՎԱՆ

ԽԱՁԻԿ ՄԱՆԽԱՍՅԱՆ

891.99-93

ՄՅՈՒԳՎԵՍ Է 1961 թ.

Մ-16

Հ Ե Լ Լ Ա Դ Ա Ն

ՆԿԱՐՆԵՐԸ

Ե. Դ. ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ

2209 A II 30752

2209

ՀԵՏԶՐԱՏ
 ՀԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՆԽԱՍՅԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
 1939

Х. МАЛХАСЯН
ЕЛЛАДА

Гиз. Арм. ССР, Ереван, 1939

2015
V
0000

Հելլադան պատկանում ե Ծ... գյուղի կոլոնտեսու-
թյանը: Յերկու տարի առաջ Հելլադան քուռակ եր: Այդ
հասակում նրա խնամքը հանձնեցին կոմյերիտական Արա-
յին: Վերջինս Հելլադային կերակրում եր, գետում լողաց-
նում, մաքրում:

Կենդանին վաղուց խնամատարին մտերմացել եր: Գա-
լով հեծնելու խնդրին, ձին առաջին անգամ մեջքին ծան-
րություն զգալով, տրինգ-տրինգ արավ, սլացալ արժանե-
րով մեկ:

Արան ընկճվող չեր: Նա համբերությամբ Հելլադայի
գժուժյունները տարավ: Վերջում հաղթանակեց: Հելլադան
ընտելացավ:

Նրանք շատ մտերմացան:

Զիավարժը Հելլադայի հետ մեկտեղ պահեց գերմա-
նական ցեղի մի շուն՝ անունը Տիրո: Տիրոն պատկանում
եր Արտեմին, Արայի չեղբորը:

Արտեմն աշխատում եր Ղրիմում: Նա կապի վաշտում
հրամանատարի պաշտոն եր վարում:

Այդ շունը կապի վաշտում հաճախել եր շնավարժա-
կան ուսումնարան: Այդտեղ Տիրոն սովորել եր ամեն հա-
վանական ձախորդություններից բարեկամներին ազատել:
Վարժվել եր թշնամիներից զենքեր հափշտակել: Սքան-
չելի լեր գերիների կապուտած ձեռքերն ազատելու գործում:
Նա կապերը ատամներով ծամում եր, կտրտում: Քաջ եր
նամակատարության մեջ: Տիրոն կալող եր թշնամուն
խուզարկել, անակնկալի բերել և զինսթափել: Սովորել եր

սահմանապահութիւն, սանիտարական ոգնութիւն և ուրիշ շատ բաներ:

Արձակուրդին Արտեմը յեկավ ծնողների մօտ: Տիբոն նրա հետ եր: Արան ու կենդանին բարեկամացան: Նա յեղբորը խնդրեց, վոր Տիբոյին իրեն նվիրի: Արտեմը զիջեց:

Տղաների հետ յերբեմն խաղում էին «Կազակի» ռազմիկ խաղը: Արան հաճախակի գերվում եր: Նրա ձեռք ու վուր կապում էին, գցում փոսի մեջ: Տիբոն ծածուկ Արայի ձեռքի կապերը ծամում, կտրտում եր:

Տիբոն զարմանալի հոտառու յեր: Յերբեմն Արան գնում եր անտառ, մօրի հովաքելու: Կենդանին նրա հետքերով գալիս եր, տիրոջը գտնում: Ամենից արտասովորը պատահեց ամառային մի օր: Գիշերն Արան վրտով ուղեվորվեց քաղաք: Նա կտրեց ուղիդ 38 կիլոմետր: Հաջորդ օրվա իրիկնամուտին դուռը չանկոտեցին: Արան դռան փեղկը բացեց: Տիբոն եր, Սատանա: Հետքերով յեկել եր:

Տիբոն բարեկամացավ և Հելլադայի հետ: Արան քանի անգամ հուզմունքով տեսել եր, թե ինչպես շնիկն իր դունչը հասցրել և Հելլադայի գնչին, լիզում և: Նժույգն սւրախութիւնից ունեցերը բացում և, խրինջում, բաշտարածած արշավում հանդով:

* * *

Սեպտեմբերի 28-ին, բերքի տոնի առթիվ, նշանակված եր ձիարշավ: Ծ... գյուղակից պիտի մասնակցեր Հելլադան: Արշավի վայրը մեծ հարթավայրն եր:

Արան նշանակված եր Հելլադայի հեծվոր:

Կուրկտիվի ձիերը կալում աշխատում էին: Միայն Հելլադան ազատ եր: Արան ամեն առավոտ նրան արծաղում եր արոտները, իրիկնադեմին վերադարձնում գոմ:

Մաքրավանքից իրենց գյուղին եր դառնում Տիտոս պապը: Քայլում եր և հոնի ձեռնափայտը համաչափորեն խփում դետին: Նրա դիմաց տարածված եր կոլտնտեսության արտը: Գյուտ անող մարդու նման Տիտոս պապը ժպտում եր: Առաջներում այստեղ փոքրիկ արտեր եյին, իրարից բաժանվում եյին միջնակներով, իսկ հիմա չքացել են այդ բոլոր միջնակները և ձգվում ե անծայրածիր արտը:

Տիտոս պապը խորիմաստ կերպով գլուխն ուրրեց.

— Աշխարհի բանը դու տես ե... Ինչեք կատարվեցին...

Հնձած արտի մեջտեղում կար մի բավական ընդարձակ տարածություն: Յերեվում եր, վոր նախքան հնձելը, հասած հասկերը հրդենել եյին, բայց շուտով այդ հրդենը հանգցրել եյին, վորովհետև արտն ամբողջովին հրդենված չեր: Հրդենի վայրում դեռևս թափթփված եյին սև մոխիր դարձած հասկերի արմատներն ու գլուխները:

— Շան վորդի շներ... մարդկանց արյունը խման բոլ չելավ, հիմա ել արտերին կպան...

Գործին տեղյակ մարդն անմիջապես կհասկանար, վոր Տիտոս պապը խոսում եր կուլակաթափ արված և բանդիտ դարձած Լազոյի ու նրա կաթնեղբայր Շավասայի մասին:

Առաջներում, թագավորի ժամանակ Լազոյին ասում եյին «յոթը գյուղերի գահընկեց արքա»: Նա յոթը գյուղերի վաշխառու յեր, յոթը գյուղերի ամենահարուստ մարդը: Բացի այդ, մի կաշվի գործարան ուներ, խանութ ուներ, առևտրական գործեր ուներ: Իսկ Շավասայ Բայրամը ցարական սպա յեր, վորը քաղաքացիական կռիվներից հետո, վորպեսզի իր դիմակը չպատռվի, հեռու տեղերից յեկել եր Ծ... գյուղը, փոխել եր անունը, ազգանունը և դարձել եր գյուղխորհրդի քարտուղար:

Կռեկտիվացման ժամանակ սկսեցին վնասարարություն անել, բայց հենց վոր տեսան իրենց կեղտոտ գոր-

ծերը բացվում են, փախան սարերը: Այնտեղից ել նրանք դարձյալ շարունակում եյին իրենց կեղտոտ գործերը:

Այն հրդեհված արար, վորին հանդիպեց Տիտոս պապը, դարձյալ նրանց ձեռքի գործն էր:

Ահա թե ում մասին էր խոսում Տիտոս պապը:

Տիտոս պապը Լազոյին լավ էր ճանաչում: Թագավորի ժամանակ նրա մոտ սայլապան էր յեղել:

Հանկարծ ճանապարհին ձիու գոփյուն լսվեց:

Ձին կրակ կտրած վազում էր: Անընդհատ լսվում էր հեծյալի մտրակի շրխկոցն ողում:

— Ես մեր Հելլադան ա, տո... Վրան ել Լազոն...

* * *

Հենց այդ որն ել Ծ... գյուղակի հանդերում Արան Հելլադային շատ վորոնեց: Անցավ սարալանջերով, քայլեց անդընդալիսոր ձորերում, բարձրացավ դիմացի բլրի կատարը:

Անհավատալի խաղաղությամբ մութը փռվում էր: Յերկնակամարում ահաշունչ գոռոցներով ամպակույտերը միմյանց ճնշում եյին: Յերախաբաց ձորերում նիրհելով սողում էր թանձր մառախուղը:

Լեռնաշարքերից այս կողմ տարածվում էր ընդարձակ հարթավայրը: Այնտեղ վսրորվում էր Չանգուն:

Հելլադան չկար:

Արան զայրույթից շրթունքները կծոռում էր: Նա յերկար վորոնումներ կատարելուց հոգնել էր, աչքերը գոցվում եյին: Ծրձապատը նորից գննեց, իջավ դետափ: Յերեսնիվայր պառկեց, դեմքը թագցրեց բաղուկների մեջ: Կանաչը քսվում էր այտերին:

Տիբոն յեկավ: Նա վարանոտ մոտեցավ, տիրոջ ձեռքերը լիղեց:

— Տիբո, անուշ ջան, մոտ արի. — ասաց ու շանը սեղմեց կրծքին. — քաղցրիկս, Հելլադան չկա, մանեման յեկա սարերում, են հեռավոր անտառում: Չկա:

Տիբոն հոտոտեց ողբ, կանաչը և քայլեց: Նա դունչն ուղղեց դեպի Ալիբեկի փեշերը, դարձավ Արային: Տիբոն հաջեց, Արան մտածմունքից սթափվեց:

— Հելլադան եդ կո՞ղմն ե, հա: Գտիր նրան, ջանա:

Հանկարծ թակ-թուկ-թակ-թուկ, փոշոտ սալլուղիով ընթանում եր Տիտոս պապը: Նա քայլում եր, հոնի ձեռնափայտը գետնին զարկելով:

— Բարե, Տիտոս պապ:

— Աստծու բարին, բալիկ ջան, ի՞նչ կա:

— Հելլադան կորել ե, շատ ման լեկա: Զկա:

Ծերունու դեմքով մի մութ սուլեր անցավ: Կնճիկները խորացան:

— Տարավ, բալիկ ջան, շուն Լազոն տարավ:

— Եդ վո՞նց...

Տիտոս պապն արխալուղի գրպանից քաշեց թութունի ծալքավոր քիսան, փաթաթեց մի ծխախոտ, վառեց ու պատմեց, ինչ վոր ճանապարհին իր հետ պատահել եր:

— Պապ, վո՞ր կողմը թռան:

— Ալիբեկի, անուշ ջան.— ասաց ծերունին ու առաջ անցավ:

Տիբոն անցնում եր հեռի քարակույտերի վրայով: Շուտով ընկավ սալլուղին, շեղակի կտրեց, բարձրացավ մի փոքրիկ հողաթուփ:

Այստեղ փխրուն սևահողի մեջ դրոշմված եր ձիու պայտանշանը: Տիբոն լերկա՜ր-լերկա՜ր հաջեց:

Արան սթափվեց, զալրացավ իր թուլության վրա: Բահ, աչքերը թացանում են: Զիու համար աչքերը լվանալ: Յերեխա: Բայց ի՞նչ անել...

Նրա հիշողության մեջ վերապատկերվեցին արկածային վեպերն ու պատմությունները, նրանց եջերում ապրող արխասիրտ հերոսները:

Անհետացած Հելլադային Արան պսակեց ցնորքներով:

Ահա նա, «յոթ գլուղերի գահընկեց արքան»,— Լադոն։
Ահա նախկին ոտամիտոր Շավասպը... Կրակոցներ են, կռիվ
ե, մութ ձորակներ են, կոտորված լեռներ... Արան հրաշքով
Հելլադային ազատել ե, ճողոպրում ե ախոյաններից...

Հանկարծ կաշձակը շրխկաց։ Անձրեք խշխշաց։ Արան
տեղից թռավ։

— Տիբո, Տիբո.— կանչեց ու սլացավ

Տիբոն հետևեց նրան։

Արան հասավ տուն։ Շորերից անձրեվաջուրը շաշը-
ռում եր։

Հայրը, անտառապահ Թորոսը, թափառումներից վե-
րադարձել եր ու քնել։

Գիշեր եր։

Լուսադեմին Արան արթնացավ սովորականից վաղ։
Մայրն ասաց, վոր ամուսինը շամանդադին մեկնել ե Ու-
րախության սարավանդը, վորսի։

— Տիբոյին տարե՞լ ե,— հարցրեց Արան։

— Տարել ե,— պատասխանեց մայրը։

Արան շտապ թեյ խմեց։ Մորն ասաց, թե տղաների
հետ գնում ե անտառ մի քիչ շրջելու։

Քաթանի տոպրակը լցրեց հաց ու սկսեցով և տանից
դուրս գնաց։

Զգում եր, վոր ձեռնարկում ե մի տարորինալ գործի։

Տիբոյի բացակայությունն անախորժ եր։ Կենդանին
իր հոտառությամբ ու բնազդով թերևս ոգներ իրեն։ Հայրը
կվերադառնար գիշերը, սպասեք Տիբոյին, ստիպված կլի-
ներ վորոնեումները հետաձգել։ Համբերել անկարող եր։

Ավադակը Հելլադային թողել ե ով գիտի ինչ սար
ու ձորով։ Կարել ե ով գիտի քանի արահետ ու ճանա-
պարհ։

Յե՛լ Արան հատատա վորոշեց Հելլադային գտնել։

Ահա և անտառի կեսորը: Աշնանային տապ ու կծու արեւ: Թվում էր, թե կյանքը մեռել է: Լուսթյուն:

Լսվեց չոր տերեւների խշրտոց: Անտառում յերևաց Արան: Թողնում էր հուսալքված մարդու տալստություն: Փնտռում էր ինչ վոր բան: Վորոնածը գտավ՝ խաշամով պարուրված շավիղ էր: Այս ճանապարհով նա առաջ անցավ:

Արան իջավ մի գոգավոր փոս: Նրա դեմք բարձրացան մի զուգթ քարաժայռ: Նրանց տակից մի զուլալ աղբյուր էր ցայտում:

Աղբյուրի մոտ Արան ուսից վերցրեց քաթանե տոպրակը, չոքեց միմյանց մոտ շարված սալաքարերին: Ագահությամբ ջուր խմեց: Հետո զով տեղ վորոնեց:

Արան տեղավորվեց աղբյուրի յեզրին, ավելուկների մեջ: Հանեց լավաշների փաթեթը, թրջեց, դրեց գետնին փռած տոպրակին: Ախորժակով պանրի հետ սկսեց ուտել:

Դիմացի բարձունքից դանդաղ իջնում էին յերկու ձիավոր: Ձիերից առաջինը սև էր, մյուսը՝ սիպտակ:

Բարձունքը հեռու յեր: Նրա գագաթն ողակված էր քարաժայռերի շղթայով, իսկ փեշերը պատում էր խիտ անտառ:

Սև ձի, մանրիկ ու թեթև քայլք... Նա յե... Արան վազում էր ու վազում: Ծառերի սաղարթը զարնվում էր նրա այտերին, ձեռքերին ու ականջներին:

Նրա հայացքը կախարդված էր բլրով: Ծուռով ընկավ անտառի խորքը: Սաղարթի խտությունից արևի լույսն այստեղ ճանապարհ չունեւ: Երջապատը համակված էր սառնաշունչ կիսամութով:

Բարձունքն Արաջի աչքերից անհետացավ: Վազքի արագությունը կրկնապատկեց: Բայց... Դժոխք ու սարսափ... Գահավիժեց փոսի մեջ: Աղվեսների թակարդ էր, ծածկված մանրիկ ճյուղերով ու չոր խոտով: Փոսից հագլիվ դուրս յեկավ:

Վերջապես, ահա բարձունքը: Արան շուրջը դիտում եր:
Զիւլփորներն անհետացել էին: Արան տեղից կարվեց,
անցավ բլրափեշի ձախ թևին ծավալված անտառով: Զիւլփորի
վալրեջքն ուղղված եր այդ կողմը:

Շատ վազեց: Վալրի սալորենին ձեռքը պատռեց. վեր-
քը փողոզվեց արյունով: Վոտերի ուժը հատավ, սրունք-
ների մեջ կարծես շիկացած շյուղեր խրեցին: Մի փոքրիկ
բացուստում նա փովեց գետնին:

Արևը խայթում եր: Թուխ ամպերը թանձրանում ե-
լին, հարավից սահում հյուսիս:

Ձորակի մամռակաված առվում գորտերը զրուցում
էին: Նրանց ձայնի մեջ անմեկին տագնապ կար: Ակնե-
րեւ եր, վոր անձրեւ պիտի գար:

Արան քնեց:

Արևը շղարշվեց ամպերով: Անտառն ահարկու շառա-
չեց: Անցան ժամեր: Քամին կատաղեց:

Անտառը խրախճանքի մեջ եր:

Արան խողաղ քնած եր: Շրթունքների բացվածքից
սկատվում եր ատամնաշարքը, շուշանի պես ձերմակ:

Յերկնակամարում ամպակույտերը միմյանց ճնշում
էին: Զայրույթից նրանք խեղդում էին սարերի կատար-
ները, գալարվում:

Հեռուներում բռնկվեցին կայծակներ: Նրանց վոսկե-
ղեն թրերը շողշողացին, ապա մարեցին:

Հանկարծ անտառի գլխավերելում շառաչեց մի նոր
կայծակ: Վորոտը յերկնակամարի կուրծքը կարծես ձեղ-
քեց:

Արան անձրեղից սթափվեց: Այստեղ ինչ գործ ունի,
անտառի խորքում, անձրևոտ յեղանակին: Հետո գիտակ-
ցությունը զուլարվեց, հիշեց, թե ինչպես ե ընկել այստեղ:

Արան անցավ յերկու սարավանդ և մի ընդարձակ բա-
ցուտ: Նա արահետով մազլեցեց դիմացի բլրի կատարը: Անձ-
րեղից հոդն ու կանաչը դարձել էին վողորկ: Վոտերը հա-

ճախ սայթաքում եյին: Վերջապես հասավ բարձունքին: Բարաժայոների կույտերը, ասես աժդահա ուռմբեր, դարսված եյին միմյանց վրա: Մեջընդմեջ աճել եյին մասրենիների և ալուճի մացառներ:

Սալաքարերի մեջտեղում թառել էր Սուրբ Ավոյի հուրիկը: Ասում են Սուրբ Ավոն յեղել է մի ջերմեռանդ ճգնավոր: Յերիտասարդությունից՝ մինչև ծերություն, մինչև մահ ճգնել է այդ քարակոփ շինվածքում: Հորիկը փորված էր մի աժդահա քարաժայռի մեջ:

Հնագետների կարծիքով այդ շենքը կառուցել են հայ պայազատները: Դուրս են յեկել վորսի, վատ յեղանակներին պատսպարվել են ալդտեղ: Դրա պատմությունը շատ հին է:

Արան հորիկի կիսաշարդ դռնակը հրեց, ցատկեց ներս: Դա մի ընդարձակ տուն էր, պատերը քար, առաստաղը քար, հատակը քար: Բոլորը հղկված, բոլորը վողորկ: Յուրաքանչյուր պատի մեջտեղում բացված էր մի լուսանցք: Նրանցից մեկի տակ փորված էր բուխարիկը՝ պայտաձև, գեղեցիկ:

Հորիկի հատակին թափթփված էր անտառի չոր ու գեղնած խոտ, ցրված եյին կոճղեր, ծառերի չոր ճյուղեր:

Արան նստեց կոճղերից մեկին: Նորից կայծակը փայլատակեց: Առաստաղի անցքից խշշոցով խոտի վրա շողվում եյին անձրևակաթիլները: Նա՛ տխուր խորհում էր:

Մութը շատ թանձրացավ:

Դրսից վտանաձայներ լսվեցին: Հորիկի դռնակը բացվեց: Արան սարսուեց:

Յափուռ շինների մեջ փաթաթված ներս մտան յերկու հոգի: Յուրաքանչյուրն ուսել էր մի հրացան: Նրանք քաշում եյին ձիերի սանձերից:

Արան գլխի ընկավ, առաջինը Լադոն էր: Հաջորդին նա շուտ ճանաչեց. Շավասպն էր:

Շավասպը խուրջինից մի կտոր մոմ հանեց ու վառեց:

— Պահո՛ւ, ես վճռաեղից, տղա, յերկնքից իջար. — զարմանքով հարցրեց Լազոն:

Արային քրտինք պատեց:

— Մոտիկ գյուղից եմ գալիս, ճանապարհին անձրևը խշշաց, պահվեցի աշտտեղ:

Հելլադան Արային նկատեց: Նրա խրխինջից բնականորեն դողաց:

— Զան, ջան. — գոչեց Լազոն:

Հելլադան ուրախ դոփում եր, սանձը քաշկոտում: Բոլորովին սև, բաքակիրան նժույգ եր, ուներ նեղ ու պինդ սրունքներ, հանգույցավոր պոչ:

Լազոն ձիերին կապեց պատի ճեղքվածքում մեխված յերկաթե զույգ կեռերին: Ըստ յերեվույթին հուլիկի քունջ ու պուճախին քաջ ծանոթ եր, փառած խոտի տակից դուրս քաշեց թարմ կանաչի կույտեր, լցրեց ձիերի առաջ: Սպիտակ ձին սկսեց ախորժակով ուտել: Նախկին ուտամիստը նրանց մեջքերը թամբերից ազատեց: Հելլադան խեղացի հայացքով Արային դիտում եր, թառանջում:

— Տղա, վճռեղացի յես. — հարցրեց Լազոն:

Արան պատասխանեց.

— Ես ձիուն կճանաչեմ, — Լազոն ցուցամատն ուղղեց Հելլադային:

— Հա, անունը Հելլադա յե, — ասաց Արան:

— Ի՞նչ, Հավլաբա՛ր, — զարմացավ Լազոն:

Նա հագի յափնջին հանեց, փռեց հատակին:

— Յերեկ կեսորին թոցրեցի, կերթաս գեղի կոլխոզականներին կասես, փոր ման չգան, զուր տեղը նեղութուն չքաշեն, ձին ինձ մոտ ա...

Նախկին ուտամիստը պառկել եր յափնջու վրա, թիկնել մի կոճղի՝ ծխում եր:

— Շափասպ ախպեր — ձայնեց Լազոն — կրակ չանե՛նք... Լակոտ ջան, տեղիցդ թռի, ես փետի կտողտանքը, ես խառախուռեքը հավաքի, լից բուխարիկն ու կրակը տուր... Առ սպիչկա...

Քիչ հետո Արայի վառած կրակն աղմկում էր:

Շուտով Շավասան ու Լազոն ընթրեցին: Նրանց ընթրիքը բաղկացած էր հացից ու չորացած պանրի մի մեծ կտորից:

Լազոն Արայի ուսից կախված քաթանի տոպրակը նկատեց:

— Տղա, տոպրակդ մի դեսը տուր, տեսնենք ի՞նչ ունես:

Յեվ իհարկե տոպրակը դատարկեց:

Քիչ հետո խուրջիները մեկի միջից Լազոն հանեց գինու մի կիսատ շիշ: Շուտով այդ շիշը նախկին ռոտմիստրի հետ դատարկեցին ու նորից տեղավորեցին խուրջինի մեջ: Լուսթյուն:

— Ա՛յ շան սղա, տեսնո՞ւմ ես, ծվարել ենք ես սատանի պուճախը, մեր կուլ տվածը շան լակից վատ է... Ախր հանուն ինչի՞, հա՛... Յոթը գյուղ բռանա մեջ դողում եր, առաջ կանգնող մարդու վոտներն ահիդ ծավլում էլին, մարդ էլի, մարդ... Որական յես ասեմ հարյուր, դու ասա հազար մարդ տանա փշրանքներով կերակրվում էլին: Մարդիկ անունս արտասանում էլին ակնածանքով, աղոթում էլին ամենազորին իմ յերկար կյանքի համար: Մարդ էլի, մարդ: Այ, ես ել Շավասալ Բայրամն ա, ինչ գորական եր, գիտե՞ս, կովի ժամանակ նեմեցներին մատների վրա խաղացնում եր... Մեր կյանքը պղտորեցին կուսակցականները: Նրանց մեկ-մեկ թրխկացնելու յենք: Լսեցիր շրջագործկոմի նախագահի սպանության մասին: Ավտոյով թռչում եր, առաջը կտրեցինք, մաուզերի փոքր գրեցի ճակատին և թրախկ... Թավալեց, մրմնջաց ու մեռավ...

Նախկին ռոտմիստրը լռելյայն ընթրում էր:

Ընթրիքը վերջացավ: Արայի աչքերն հանդիպեցին Շավասալի թունոտ հայացքին:

— Դե՛ի ճուտ, քեզ պետք է կապել, թե չե գիշերն

ես բնից կպրծնես դուրս, մեզ կձգես թալակը, — ասաց Լազոն և խուլը ջիններից մեկի միջից հանեց պարանի մի կտոր։ Նա մոտեցավ Արային։

Քիչ հետո Արայի ձեռք ու վոտքը ամուր կապկպված եր։ Լազոն փաթաթվեց յափուռնջուռ մեջ և ձգվեց Շավասպի կողքին, ապա տեղից լեւավ, հրազեններն ամուր գրկեց ու նորից շուլարվեց գետնին։ Հելլադային փրկելու հույսերը մարեցին։ Արային ծանր թախիժ պաշարեց։

Անձրեն արդեն դադարել եր։ Լուսնի ձերմակ լույսը հուլիկի հերթիկից և լուսանցքներից ներս եր թափվում։

Անտառը խուլ աղմկում եր։ Դրսում արշավում եր քամին։

Նախկին ռոտմիստրն ու Լազոն տարվել էյին խորը քնով։

Արայի աչքերից քունը փախել եր։

— Հիմա տնեցիք ինձ ման են գալիս... իսկ առավոտյան ձիարշավ ե...

Նրա հայացքն առավ Լազոյին։ Նա պառկել եր ուղիղ մեջքի վրա, բեխերը շաղալավել էյին բուխարիկում թարթվող կրակի հրով։ Նրանք խորհրդավոր տեսք էյին ստացել։

— Ա՛խ, թե ճար լիներ վո՛նց կպոկեյի եդ կեղտոտ պոչերը, — մրմնջաց Արան։

Տնակի դուռը չանկռեցին։

Անտառի խորքում ծվաց գիշերահավն ու լռեց։ Չանկռոցի ձայները դադարեցին։ Քիչ հետո կառուրից քստքըստոց լսվեց։

Արան գլուխը վեր քաշեց, առաստաղի անցքից կախված եր մի կլոր առարկա։

— Տի՛բո, — կամացուկ կանչեց Արան ու սարսուռով շուրջը դիտեց։

Չգարթնեցին։ Չե, քնած են...

Հովեց թեթև թրմիոց: Առաստաղը ցածր էր և անվր-
տանգ: Տիբոն հերթիկից ներս թռավ: Արան նորից նայեց
շուրջը:

Չգարթնեցին: Չէ, քնած են...

— Տիբո, անուշիկս, անդինս, քաղցրիկս, ազատիր ձեռ-
քերս, — մրմնջաց Արան:

Կենդանին սաստիկ հեվում էր: Նա փաղաքշանքով
տիրոջ ձեռքերը լիզեց:

Տիբոն սկսեց պարանն ատամներով ծամծամել ու կտրը-
տել:

Քիչ հետո Արան ազատ էր: Նա առաջացավ դեպի Հել-
լադան:

— Տիբո, սուս:

Անաստուում հոգմը սուլում էր: Ծառերը հոգնած հեռում
էյին:

Լիալուսինը նմանվում էր հրդեհվող կղզու, ցոլում էր
շքեղ:

Արան Հելլադային խթանում էր: Սլանում էյին: Նրանց
հետևում էր Տիբոն: Սայլուդին վոլոր-մոլոր ձգվում էր
առաջ: Տեղ-տեղ հանդիպում էյին ձագարածև խոռոչներ,
պղտոր անձրեվաջրով լցված:

Ծառերից կաթիլթում էյին անձրեվախաթիլները:

Յերկիրնքը զարմանալի ջինջ էր: Մպիտակ ամպեր կա-
յին, սահում էյին դանդաղ ու համրընթաց: Նրանք նուրբ
էյին, կարծես լուսնի շողերից հյուսված կերպաններ լի-
նէյին:

Շուտով հասան ափտեղ, ուր ճանապարհը բաժան-
վում էր յերկու մասի: Առաջինը տանում էր դեպի շրջա-
նային կենտրոնը, մյուսը՝ Ծ... գյուղը:

— Վեր ճանապարհն ընտրեմ, — մտածում էր Արան: —

Սլանամ գյուղ, իմաց տամ նրանց մասին, արշավից կուշա-

նամ... Քուչեմ կենտրոն... Ախար մինչև հասնեմ այնտեղ,
լույսը կբացվի, եղ անիծվածներն ել կարթնանան ու
կչվեն... Ինչպես անել...

Այդ պահին Տիրոն կլանչեց: Անտառը զրնգաց: Կեն-
դանին դունչը պարզեց վեր, հոտոտեց: Ի՞նչ, չգիտես, գուցե
նապաստակի հոտ առաջ:

Արան ձեռքը տարավ գրպանը, դուրս քաշեց մի խու-
նացած բլուկնոտ ու մատիտ: Թղթի ճակատին գրեց.

«Գյուղխորհրդին ախազան Աբեթյանին...»: Հետո շարեց
ելի մի քանի տող: Թուղթը քառակուսի ծալեց:

— Տիրո, անուշիկա, վերցրու ես, մի շնչով թռիր տուն,
ուժը կպատանես տուր նրան, դե, թռիր...

Շունը թուղթը բերանն առավ, մոռաց, պոչը թափա-
հարեց, թռավ:

Քիչ հետո անտառը նրան կլանեց:

Այդ տարի շրջանը բերքահավաքը կատարել եր շատ
հաջող և ժամանակից շուտ: Մի խոսքով պլանները գե-
րակատարել եր:

Բերքահավաքը հաջող ավարտելու առթիվ շրջկենտրո-
նում սեպտեմբերի 28-ին բերքի տոն եր կազմակերպվել:

Միաժամանակ այդ ուրը լինելու լեր նաև ձիարշավ:
Մրցելու ելին շրջանի կոլտնտեսությունների ձիերը: Շըր-
ջանային մրցման առաջավորները պետք է հետագայում
մասնակցեյին հանրապետական ձիարշավին:

Բերքի տոնի ուրը լավ արև արեց: Արևի լույսը փո-
ղոցներում շողաց թե չե, սկսեցին քաղաքի հրապարակը
հոսել գյուղերից ու ավաններից յեկած կոլտնտեսական-
ները:

Ինչպես բոլոր հանդիսավոր ուրերին, այնպես էլ այդ
ուրը, մարդկանց հայացքներից կարելի չեր գուշակել նրանց
աշտակարգ ու բախտը արամադրություն մասին:

Մարդիկ հագել եյին իրենց տոնական որվա հագուստները:

Ահա Տիտոս պապը: Նրա անցյալ կյանքի չքավորութեան մասին շատ բաներ են պատմում: Ասում են մարդավարի շոր չեր հագնում, մեշուկը ծակում եր, մտնում մեջը: Նրա ընտանիքը տոն որերին չորթնե սպաս եր ուտում:

Իսկ այժմ նա սավրվել եր, յերկարաճիտ կոշիկներ եր հագել: Հագին անցյալ տարի Յերեվանից գնած կոստյումն եր, վրան ել բոլորովին նոր քուրքը:

Իրենց կոլտնտեսութունում նա կարտոֆիլը մշակել ե բոլորովին նոր ձևով, ստացել ե չտեսնված բերք: Բերքի տոնի ցուցահանդեսում կային նրա մշակած կարտոֆիլի նմուշները:

Իսկ հրապարակում, դիկտից կառուցված ծածկոցներում խնամքով շարված են ցուցահանդեսի եջսպոնսատները:

Տիտոս պապը գլխին ե հավաքել մի խումբ մարդկանց և արդեն տասերորդ անգամ պատմում ե կարտոֆիլ մշակելու իր նոր ձևի մասին:

Մի ուրիշ գյուղի կոլտնտեսականներ իրենց գլխի շուրջն են հավաքել իրենց հարևան գյուղերի կոլտնտեսականներին: Ապակեպատ արկղերի մեջ լցված են նրանց մշակած ցորենի նոր տեսակները:

Առանձին-առանձին ցանկապատերի մեջ եյին առնված կոլտնտեսականների խնամած անասունները, կով, յեղ, ցուլ, փոչխար, այծ, խոզ և այլն:

Խնքնագոհ փայլում ելին ուժեղ, մկանուտ ցուլերի և յեղների աչքերը: Կովերը հեղուկթյամբ նայում եյին իրենց դիտող ամբոխին: Յերբեմն խանչում եյին խոզերը և մըկը-կում եյին այծերը: Ամենից խաղաղը չաղ, գանգրահեր փոչ-խաղներն եյին:

Առանձին բաժնում պատերի վրա փակցրած եյին շըր-

ջանի լավագույն աշխատող կոլտնտեսականներին նկար-
ները:

Սև Քարեցի կոլտնտեսուհի Սիմիզարը, նայում եր իր
նկարին, նայում և մի քիչ ել ամաչում: Իր նկարն ե, բայց ին-
քը կարծես բոլորից շատ ե նայում: Կողքի մարդիկն ել,
յերևի, այդ նկատում են:

Շրջանում հայտնի կթվորուհի չե նա:

Տխոտս պապն ել ամենայն համարձակությամբ կտրել
ե իր նկարի առաջը.

— Հրամանքդ, ժողովուրդ, ես իմ, այսինքն ըստ անար-
ժանիս պատկերքն ա... Ե՛խ, մարդ արարած, սֆաթիդ դա-
րուն ա իջել...

Ամպերը ծծմբի գույն եյին առել: Արշալույսը պայ-
ծառ բոցավառվում եր: Շրջանային կենտրոնի փողոցնե-
րով սլանում եր Հեյլադան: Հեծյալի դեմքն ինքնաբավալա-
նությունից փայլում եր:

Ձիափորը քաղաքից դուրս յեկավ: Նա ընկավ հանդա-
միջյան ճանապարհը: Չորս դին տարածվում եյին հնձված
արտեր: Քարքարոտ միջնակների վրա արածում ելին մի
քանի լերինջ, հորթուկներ և մի չաղ մատակ ձի:

Արան կանգ առավ մի ընդարձակ հրապարակի մոտ:
Հետաքրքրությունից դրդված, հեռու-մոտիկ ավաններից
աչնտեղ եյին յեկել տղամարդիկ, կանայք, պատանիներ:
Շուտով կսկսվեր ձիարշավը: Հանդիսատեսներից վոմանք
շրջափակել եյին արշավին մասնակցող յերիվարներին, գո-
վաբանում կամ նշավառում եյին այս կամ այն ձիուն, չեն-
թադրում եյին թե դրանցից վորը կհաղթանակի, գրագ ե-
յին գալիս, խիտտ վիճաբանում:

Ձիերի սանձերից բռնած, իրար մոտ շարվել ելին
հեծյալները:

Հանդիսատեսներից վոմանք աշխատում եյին նրանց
հետ զրուցել:

Հրապարակի մոտ Արան ձիուց իջավ:

Բազմությունը նրան շրջապատեց:

— Այ, ինչ քյահլան ձի յե, գտած վոսկի, սա կհաղթի,— կանխորոշեց մի գեղեցիկ յերիտառարդ:

Համախմբվածներն սկսեցին խոսքերի կարկուտ տեղալ:

— Հեծյալը պատիկ ե, ձին դրան տակովը կանի:

— Տղան, վիրտեզացի լես...

— Վասն, Արան — վիրտեզից-վիրտեզ, մեջ ընկավ Տիտոս պապը,— անուշ ջան, եդ ի՛նչ հնարքով:

— Տիտոս պապ, պատմությունը յերկար ե, ձման գիշերին հարմար, հետո կպատմեմ,— ձեռքը թափահարելով ասաց Արան ու Հեյլադայի կողը շփեց:

Հանկարծ տագնապ առաջացավ և ողը ձեղքելով ամենուրեք տարածվեց.

— Պատրաստվել արշավի:

Արան Հեյլադայի դունչը շոյեց:

— Անուշիկս, հոգնած ես, մրցելու ուժ ունե՞ս:

Յերթվարը հարուստ բաշը թափ տվեց, փոնչաց:

Պատասխանը դրական եր:

Տասներկու շրուտ ձի մեծ վարգով առաջանում էյին: Այնտեղ, ուր Մեծ սարի փեշերը մերվում են Սիդան հարթավայրի հետ, կա մի ասֆալտած խճուղի: Այստեղով անցնում էյին մրցակիցները, ձիերին թեթև խթանելով:

Ճանապարհի յեղերերին հանգիպում էյին կարմիր դրոշակավոր պահսորդներ: Հարթավայրում շարված մասրենիների վրա աղմկում էյին թռչունները: Մոտակա սարերի ժայռապատ կառարները փայլելում էյին:

Հեծյալները դեռ ձիերի ուժը խնայում էյին, սպասում էյին վերջին ու վճռական պահին: Առայժմ նրանք ուրախ կատակում էյին:

— Ե՛յ, ախպերացու, քո ձին քոստտի մեկն է, կասես հենց նոր գերեզմանից ա դուրս յեկել: Մեղք ա, մեղք, մի չարչարիր, տա՛ր, կապի գոմը, — մոթալ փափախը գլխին քաշած մի դյուղացի դիմում եր ջարդված ատամով մի յերիտասարդի: Վերջինս հեծել եր մի ջահել աշխետ ձի:

— Բեռնի, լեղուգ իր բունը քաշի, կտեսնենք ում ձին է քոստտ, — պատասխանեց ջարդված ատամով յերիտասարդն ու ինքնադո՛հ ժպտաց:

Մրցակիցների պոչից քարշ ընկած, Արան իր ձիուն խթանեց: Հեղադան թռավ բոլորից՝ առաջ:

— Ֆինիշ, տղերք, յերեխան հաղթեց, հա՛, հա՛, հա՛, — կատակախոսեցին այս ու այն կողմից:

Արան պաշարված եր անորոշ տրամությամբ: Հեղադան Սուրբ Ավոյի հոլիկից մինչև ալստեղ քայլել եր: Արդյոք նա չէր հոգնել: Հետո այստեղ այնպես լավ ձիեր կան...

Բայց հուզմունքը սրտում լեռնանում եր: Այլևս մտածել անկարող եր:

Մեծ սարը շրջելով, մրցակիցները պետք է հակառակ կողմից մուտք գործեյին շրջանային կենտրոնը: Նրանք պարտավոր եյին յերկու անգամ ասֆալտած խճուղին շրջել:

Արևն արդեն մոտենում եր զենիթին:

Հեծյալներն աննկատելիորեն ձիերի վազքն արագացնում եյին, աչքերի պոչով միմյանց չափչփում:

Ձիերն ել կարծես զգում եյին, վոր հետզհետե մոտենում է վճռական րոպեն: Նրանք անհանգիստ փնջացնում եյին, սանձերը քաշկռտում:

— Ե՛յ, պատիկ, մի վազիր, յետ կճաաս, — Արայի լետեվից ձայնեց մոթալ փափախով դյուղացին: Նա հեծել եր մի հաղթանդամ զամբիկ:

Արդեն մոտենում եյին քաղաքին:

Ձիավորներն աշխուժացան: Միանգամից մորակները շրմփացին: Բոլորովին անսպասելի կերպով Արան Հեղադանին խթանեց: Ասուպի արագությամբ նժուլդը թռավ:

— Ֆյոն, յերեխան թռավ:

— Քշեք, տղերք, — վորոտացին մի քանի ձայներ:

Կտարած ատամով յերիտասարդն իր ձին ասպանդակեց: Վերջինս խրխնջաց ու թռավ: Նա Հելլադայից առաջ անցավ:

— Վահ — դարացավ Արան ու շնջաց — Հելլադահ, ազիզ, թեկավորվիր:

Նժույզը ցայտուն ուռնգերը լայն բացեց: Ձին լիաթոր ծծեց թարմ ողն ու կողերին զգաց ասպանդակների զարկերը: Նա պարանոցին կամարի ձև տվեց, սլացավ:

Ջարդված ատամով յերիտասարդի աշխետ նժույզի վոտները խճճվեցին իրար: Ձին յերերաց, կանգ առավ, յետ-յետ գնաց: Մինչ այս, մինչ այն, Հելլադան առաջ սլացավ:

Քամին նրա մազերը փռցնում եր, շնկշնկում ականջներին մեջ:

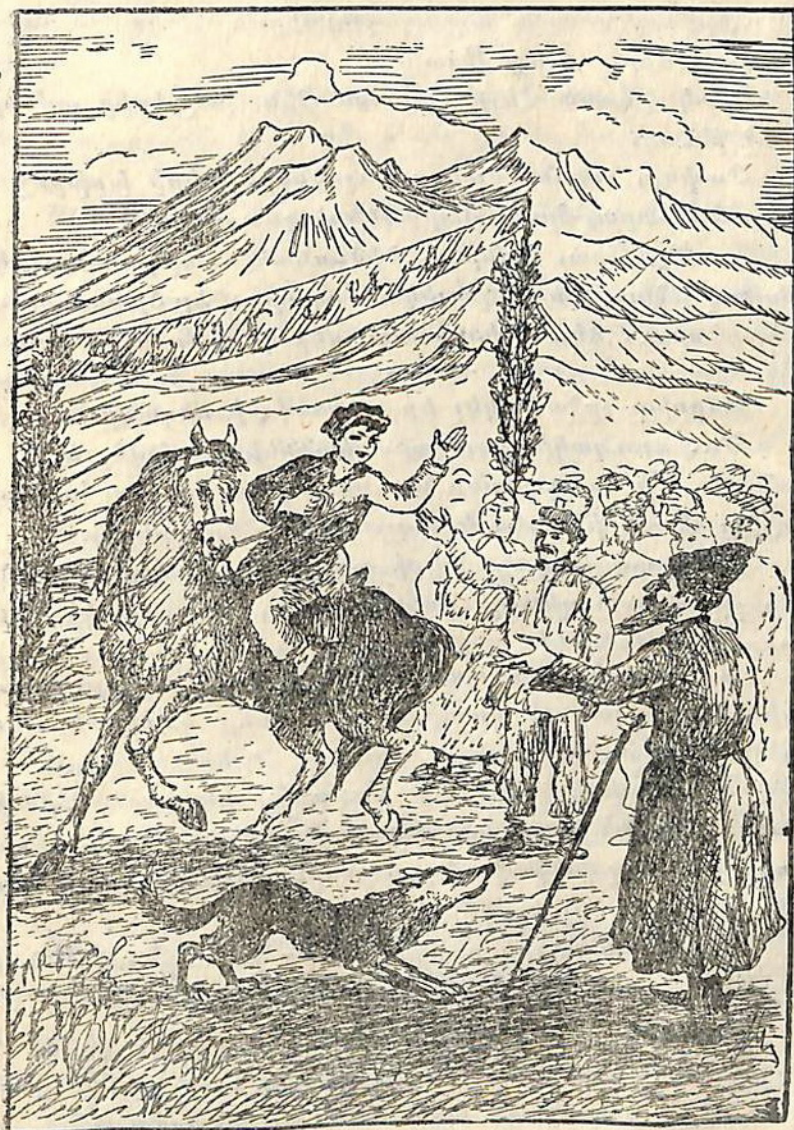
Հաճույքից Արան փորձում եր մի ակնթարթում կլանել արևի բոլոր ճառագայթները:

— Ամսթ ե, տղերք, յերեխան հաղթեց, թուեք, — ձայն տվեց մի ջահել գյուղացի:

Մի պահ, և ձիավորները Հելլադային յետ կը թողնեյին, արդեն հասել էյին նրան: Արայի կողքից սլանում եր մոթալ փափախով ձիավորը: Նա ողում մտրակը ծածանեց: Անդգուշուլթյունից հարվածը շրմփաց Հելլադայի ազդերին: Նժույզը փրփրեց, գլուխը կռացրեց, պարանոցին կամարի ձև տվեց, թռավ:

Ճանապարհը բոլորովին դատարկ եր: Նրա յեզրերին շարվել էյին մի քանի դրոշակավոր պահնորդներ:

Ճանապարհի լախքով քաշված էյին թզաչափ լախուլ թլամբ սպիտակ գծեր: Անզգալացած ճանապարհը ձիերի դոփշունից զարթնեց: Նրան կից հարթավայրում աղմուկը հետզհետե աճում եր: Ուռիների ճյուղերին թառած պա-

տանիններն ու մանուկները քանի գնում, սուլոցներն ու ժեղադնում եյին: Նվազախումբը նվազում եր:

Վերջապէս, ահա արշավախումբը:

— Թռիւր,— ճշաց Սրան:

Կրակ կտրած Հելլադան առաջին բարյերից ամենից առաջ թռավ:

Ծափեր, ականջ ծակող սուլոցներ, ձիերի խրխինջ ու դոփշուն, հարայ-հրոց, մտրակների շառաշյուն:

— Ե՛ր, Սրա՛, ջանիկս, ծիծեռնակ, ազիզ, անուշիկս, ամոթով չմտա՛, քաղցր բալիկս,— բղավում եր Տիտոս պապը, թափահարում ձեռնափայտն ու վեր-վեր թռչում:

Ամբոխը շրջափակել եր դատավորի սեղանը:

Ծ... գյուղակի կոլանտեսականները խմբվել ելին առանձին: Մի հանգամանք նրանց թվում եր շատ հանելուկային: Սրան ինչպէս ե Հելլադային ձեռք բերել:

Հանկարծ թնդաց ձիերի դոփշունը: Հանդիսատեսներից շատերն արդեն գուշակում եյին, թե մրցակիցներից վորը կհաղթանակի:

Մանուկներն ու պատանիները, վոր մինչ այդ խոսում եյին ձիերի լավ ու վատի մասին, վեճը կտրեցին, սկսեցին սուլել ու աղմկել:

Արշավախմբի առաջից թռչում եյին յերեք ձիավոր: Չախ կողմից ջարդված ատամով յերկտասարդն եր, աջ կողմից սոթալ փափախով գյուղացին, իսկ մեջտեղից, նրանցից յերկու քայլ առաջ՝ Սրան:

Հելլադան վտտից գլուխ շուր եր դարձել, իսկ մեծ-մեծ աչքերը ցուում եյին: Նա թռչում եր ու թռչում:

Կտրելու ճանապարհը մնացել եր հաղիվ յերեք հարյուր մետր: Տառներկու մարդկային ու նույնքան կենդանական սիրտ բաբախում եյին ծանր ու անհամաչափ:

Հանկարծ մտրակները մեկին թռան վեր: Բացի Սրայի մտրակից:

Վճռական հարվածներ:

Հելլադան ճարպիկ ձիավարին շատ լավ էր հասկանում: Նա զգաց, թե ինչպես Արան փաղաքուշով էր բաշը շոյեց:

— Հելլադա, պայծառիկա, սխալ համարքեր ուժերդ, մի քիչ, շատ քիչ, դե, դե... դե, թուիր, ջանա, թուիր սիրունիկա, դե, դե...

Ձիու առաջ կաշու մեջ ձգված շիլերի ցանցի տակ նշմարվում էին ուռուցիկ մկանները: Հանկարծ նրանք թրթռացին, ապա կծկվեցին ու ձիգ յեկան: Ձին մի արտասովոր ջերմությունից սարսռեց: Նա փոնչաց, բաշը թափահարեց: Իսկ հետո... Հելլադան վրթեղ էր... մրցակիցները մնացին հեռու-հեռու...

— Եհեյ, — ցնծությունից խեղդվում ու գոչում էր Արան:

Յերկրորդ և վճռական հաղթանակ: Առաջին բարյերից ամենից առաջ նորից Հելլադան թռավ: Նրան հետևեց ջարդված ատամով յերիտասարդի ձին, մոթալ փափախով գյուղացու զամբիկը, հետո բոլոր ձիերը:

Ամբոխն ալիք-ալիք շարժվեց:

Առաջավորներին ամբոխը շրջափակեց: Նրանց շառագունած դեմքերից քրտինքը հոսում էր: Վոմանք թաշկինակներով ճակատների քրտինքը մաքրում էին: Լսվում էին ծանր հնոցներ:

Արան խիստ շառագունել էր: Քրտինքի առուն պառանոցի վրաից դանդաղ դալարվում էր:

Կռիվ ե: Կռիվը սաստկանում ե,

Մարտկոցն ե վորոտում,

Թշնամին նահանջում ե,

Մենք առաջ ենք շարժվում:

Հանդարտ լերգլու՜մ եր Արան:

Հանկարծ անհարմար գզաց, ձախը մեկեն կտրեց:

— Դե, դե, շարունակիր, սատանա. — կանչեց հարևան գյուղացին:

Յերեվաց Տխոտս պապը:

— Այ, կեցցենս, ախար տղա. — բարակ ձախով ասաց նա, և շրթունքները չպապցրեց Արայի ճակատին:

Հետո բազմությունը շրջափակեց նրան: Մի ծաղկատար, մազոտ դեմքով մարդ կապով նրա ոձիքից:

— Այդպես, լավիկ տղա, ուրեմն ձին դո՛ւ յես խնամել: Ապրենս, արժանի յես սիրունիկ ջրանշանի...

Ծ... գյուղակի կոլանտեսակա՛նները ծաղկատարի ձեռքից Արային ազատեցին:

— Եդ վո՛նց, աղիզ ջան, ախր են շան վարդին ձին թոցրե՛կ եր. — մեկեն վրա տվին նրանք:

Խնդրեցին ամեն ինչ պատմել:

— Պատմությունը լերկար ե, տարի կքաշի, — առարկեց Արան:

Ի վերջո Տխոտս պապի՝ քաղցրիկ լեզուն բռնը հարթեց: Արան հանդարտ ձախով սկսեց պատմել:

Հետաքրքրվողների բազմությունը խտացավ: Յետեվում խմբվածները սարսափելի ջանքեր եյին թափում, աշխատում եյին Արայի խոսքերը վորսար:

— Բերճւ՛մ են, բերճւ՛մ... — հանկարծ բղավեցին յերեսները:

Ճանապարհով կենտրոն եյին մտնում չորս հեծյալ միլիցիոններն: Նրանք շրջապատել եյին Շավասպին և ընկերոջը:

Ավազակների զենքերը կախված եյին նրանց ձիերի թամբերից:

Ամենից վերջում քայլում եր մի սպիտակ ձի: Այդ

նախկին ռոտմիսարի յերկվարն եր, հեծել եր Մ... գլու-
ղակից մի պատանի:

— Լազո ջան, թալակդ շնորհավոր, բերդի մեջ բա-
րով-խերով մաշվես—կատակեց մի յերևաասարդ:

Բրքիջ բարձրացավ:

Մի պառավ կին նրանց չանչեց: Նա շրջգործկոմի
քարտուղարի մայրն եր: Նրա վորդուն Շավասան ու ըն-
կերը դարանից սպանեցին: Դեպքը պատահեց ութ ամիս
առաջ:

— Վայ, ձեր դար ու փոսը տեսնեմ, դժոխքի շներ, են
աղիդ բալիս արլունով ձեր աչքերը քոռանան, վայ, աստու-
կբակով խորովվեք, մուրազներդ փուշ դառնա...

Կալանավորներն անհետացան:

Պառավն առաջացավ դեպի Արան:

— Ջահել-Ղիվան, շարմաղ մազերիդ մասադ, ես շնե-
րի թալակը դու սարքեցիր, թուշդ պաչեմ—ասաց քար-
տուղարի մայրը:

Նա Արային վողջագուրեց, ճակատը ծածկեց համ-
բույրներով:

— Ե՛ր, ժողովուրդ, սիրունիկ, ջահել տղերք, ոգնեցեք
ինձ, թոցրեք քնջիս—գոչեց պառավը:

Բարձրացավ աղմուկ և իրարանցում:

— Թոցրեք...

— Տո՛ւր ինձ....

— Հո՛պ, հա...

— Շմավոն, տո՛ւր...

— Քաղցրիկիս դեսը տվեք...

— Ե՛դ անուշին մի պաչ տվեք...

— Դե-սը...

— Ուռում...

Նվազախումբն սկսեց նվազել...

Հանկարծ մի շուն կլանչեց: Ամբոխի ուլիքվող զանգ-

վածը ճեղքվեց: Քիչ հետո նա կանգ առավ, պայծառ աչքերով նայեց տիրոջը: Կենդանին ծառացավ լետեվի թաթերին, դուռնը պարզեց վեր, յերկար ու ձիգ հաշեց: Տիրոն եր:

Միջոցին բոցավառվում եր: Յերկնակամարում փշրվում եր արևի սկավառակը: Մմբոխը ծփում եր ու գոչում:

— Ուռռա՛...

— Ուռռա՛...

— Ուռռա՛...

Դրանից հետո սկսվեց բերքի ստոնը, միտինգը, հասարակական զրոսանքն ու զվարճությունը...

Գառ. խմբագիր՝ Հ. Հայրապետյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ան. Գասպարյան
Սրբագրիչ՝ Հ. Մանուկյան

Գլադիտի լիազոր՝ Վ. 2049. Հրատ. 4631.

Պատվեր 458. Տիրած 3000.

Քուղթ 62×94. Տպագր. 1 $\frac{3}{4}$ մամ.

Մեկ մամ. 24.480 ուն.

Հանձնված և արտադրության 10 մայիսի 1939 թ.

Ստորագրված և տպագրության համար 27 ապրիլի 1939 թ.

Պետհրատի I տպարան, Յերեան, Լենինի 65

ԳԱՆ Հիմնարար գիտ. գրադ.

220030752

(074)

ԳԻՆԸ 70 ԿՈՊ.

289

30752

Մ. ՄԱԼԽԱՏՅԱՆ
ԵԼԼԱԴԱ
ԳԻՅ ԱՐՄ. ՇՏՐ ԵՐԵՎԱՆ

ԲՈՅՈՒՆ